

Lesing lørdag

Tårelaus

Velkommen til gården! Her på Gol får vi bare av og til krøniker og historier fra hva som skjer i byene. Dere er kommet hit for å unnslippe Pesta – hun som bringer Svartedauden til uheldige byer, og til gårder. Hun som legger landet øde! Men hvorfor kom Pesta til landet? Vi skal høre historien om Malrik, om Johan Gyldenstjerne og om Ingebjørg.

Malrik har selv skrevet krønike om hendelsene, og vi leser fra hans beretning.

Det var en gang – slik begynner eventyrene. Dette er på en måte et eventyr dette også, men det handler om en person som ikke er Askeladden med godheten og hellet sitt, eller om den barske prinsen som handler godt. Som i eventyret så skal vel den gode seire til slutt, men ikke uten å ofre mye. Eventyrene skjedde for lenge, lenge siden. Dette skjedde for mindre enn en mannsalder siden. Og dere har kanskje hørt noe av dette før? Tro ikke alt som blir sagt fra andre! For hvem skriver historien?

Så – det var en gang.

Det var en gang for ikke altfor lenge siden. En mor ventet barn, det var ingen far som ville vite av moren. Slik det ofte var på denne tiden, var barnet for stort og moren for liten. Moren rakk å gi barnet navn før hun selv trakk livets siste pust. Malrik, kalte hun ham, og han gråt da han ble født. Noen sier at det var siste gangen han gråt fordi han gråt seg tom den dagen. Derfor fikk han tilnavnet Malrik Tårelaus. Onde tunger vil ha det til at han har fått tilnavnet Tårelaus fordi han ikke feller en tåre over svik eller bedrag som han selv begår. Dette tilnavnet bærer han med stolthet. De andre tilnavnene er mindre stolte; Malrik Fredløse, Malrik Seidkunne, og Malrik Sotte er alle navn som er ham gitt av de som skrev historien.

Malrik var fra tidlig av en oppvakt gutt. Han var mutt og ensom, og støtt satt han bøyd over en bok. Han fikk få venner, men det han tapte i vennskap, vant han kanskje i kunnskap?

Da Malrik ble gammel nok, ble han sendt til latinskolen i Oslo, Oslo Katedralskole. Det var ikke mange gutter som fikk slik undervisning på den tiden, og slett ikke gutter uten slekt eller rikdom. Men presten som hadde lært ham bokstaver, mente at gutten hadde et hode som ikke burde sløses bort på fiske eller vedhogst.

Så kom Malrik blant kjøpmennenes sønner, fogdenes nevøer og unge gutter som allerede hadde lært hvordan man bukket for makten før de lærte å skrive navnet sitt.

Blant dem var én som skilte seg ut. Johan Gyldenstjerne.

Selv lærerne senket stemmen når de talte til ham. For Johan var ikke som de andre guttene. Han bar klær sydd av bedre stoff enn resten, hans blekkhus var av sølv, og når vinterkulden kom, hadde han hansker foret med pels mens de andre gjemte hendene i ermene.

Johan smilte slik mennesker gjør når de vet at verden allerede tilhører dem. Likevel satte lærerne de to guttene ved siden av hverandre. Lærerne visste jo at Johan kom til å bli noe i livet. Han hadde alt som skulle til for å nå langt. Kanskje håpet de at den smarte, men fattigslige Malrik kunne gagne Johan? Eller at Johan kunne åpne dører for Malrik? Kanskje tenkte de at Johan skulle få hjelp av Malrik slik at Johan selv fikk en lettere skolegang? Det var nok ingen som ante konsekvensene av å plassere Johan og Malrik så tett.

For Johan og Malrik ble fiender fra første stund. Johan så ikke på Malrik som en som kunne hjelpe ham, men som en oppkomling som truet hans gudegitte rett til å være best til alt i klassen. Hvis Malrik våget å svare læreren på spørsmål, ventet et hånflir, og i skolegården, mens Malrik ville lese, ville Johan vise at han var tøffest. Da var det lett å håne Malrik; for de fillete klærne, den manglende familien og det underlige utseendet hans. Slik gikk de første årene; Malrik leste, gjemte seg i friminuttet og var venneløs.

Det var likevel én person som iblant viste ham vennlighet; Ingebjørg Bjørnsdatter, en av de få jentene som fikk undervisning ved skolen. Hun var datter av den innflytelsesrike Bjørn Alvsson, også kjent som Bjørn Kongemaker. Ingebjørg var langt over Malrik i både slekt, rikdom og anseelse. Når de andre guttene lo av ham, hendte det hun ba dem tie. Og én gang, da bøkene hans hadde havnet i sølen, var det Ingebjørg som hjalp ham å samle dem sammen igjen. En vennlig hånd i en slem verden kan tenne gnister av vennskap og kjærlighet hos ensomme gutter, og Malrik grep den vennlige hånden med all sin makt og knyttet seg og hjertet sitt til Ingebjørg med en styrke som siden skulle vise seg vanskelig å bryte.

Johan brasket seg og fikk alle på skolen til å håne og plage Malrik. Selv lærerne ble etter hvert varsomme med å rose Malrik for høyt. For selv som gutt hadde Johan lært det mange stormenn lærer tidlig: Om man ikke kan vinne med godhet, er alltid frykt en sterk overtaler.

Ingen kan leve med hele verden mot seg. Ingen kan holde ut dag etter dag med hån, spott og ydmykelser. En dag, etter at Johan hadde revet boken ut av henda hans og kastet den bortetter den sølete skolegården, og læreren hadde sagt det var hans egen feil og gitt ham smaken av bjørkeriset, så kjente Malrik det for første gangen. En brennende følelse bak øynene. Det var ikke tårer som presset på, men en voldsom, ukontrollerbar følelse av brennende raseri over verdens urettferdighet! Over utakk og hvordan noen kunne ville andre mennesker så vondt!